

Zamyšlení nad vztahem experimentální a klinické kardiologie

V roce 1964 se konal v Praze za předsednictví prof. Lukla IV. evropský kardiologický kongres. Kromě kliniků se zasedání zúčastnili také někteří významní představitelé experimentální kardiologie, v čele s legendárním R. Bingem. V průběhu pražského pobytu došlo z jeho iniciativy k neformálnímu setkání několika experimentálních nadšenců, jako byli např. G. Rona, E. Bajusz, z české strany pak O. Poupá. Konstatovali, že prostor, který se na oficiálním zasedání Evropské kardiologické společnosti dostává teoretickým otázkám, je více než omezený a rozhodli se, že se pokusí založit fórum, kde by právě experimentální kardiologové našli dosti prostoru pro neformální diskusi. O tři roky později tak vznikla International Study Group for Research in Cardiac Metabolism, ze které se později stala International Society for Heart Research (ISHR), jediná světová odborná společnost, která sdružuje experimentální kardiology. Již od založení se však předpokládalo, že nepůjde o uzavřenou společnost, ale že se na její činnosti budou rukou nerozdílnou podílet představitelé klinického i teoretického výzkumu; a tak to také dlouhá léta fungovalo. Krátce po ustavení ISHR přichází P. Bravený s myšlenkou založit u nás při Čs. fyziologické společnosti J. E. Purkyně Komisi experimentální kardiologie (KEK), která by měla za úkol seznamovat teoretické a klinické kardiology s pokroky světové vědy.⁽¹⁾ Ta si již brzy po svém založení získala své nezastupitelné postavení na domácí kardiologické půdě. Témata zasedání (první se konalo v roce 1972 v Novém Městě na Moravě) byla volena vždy tak, aby byla atraktivní pro kardiology „od molekuly až k lůžku pacienta“, přednášely se převážně vlastní výsledky a bylo hojně času na diskusi. Postupem času se vytvořila početná skupina každoročních účastníků; odborná úroveň byla na domácí poměry vynikající a atmosféra neopakovatelná. Musíme si uvědomit, že v té době byl kontakt se světovou vědou velmi limitován a účast na KEK znamenala jedinečnou příležitost seznámit se s posledními poznatky světové kardiologie. Přednášky byly proto hojně navštěvované a bylo nepsaným pravidlem, že všichni poslouchali všechno, dělení na kliniky a teoretiky v praxi neexistovalo. S odstupem let lze s potěšením konstatovat, že činnost KEK téměř beze zbytku naplnila představy svých zakladatelů. Pomáhala i v těžkých dobách udržovat přijatelnou míru informovanosti, iniciovala konkrétní spolupráci, vychovala řadu mladých kardiologů a především budovala povědomí o kardiologii jako o vědecké disciplíně, kde spojení teorie s praxí není jen proklamovanou frází, ale dlouho existující skutečností.

S otevřením hranic skončila konečně „splendid isolation“ a otevřený přístup k informacím významně změnil charakter experimentálního a klinického výzkumu. Čerstvé výsledky bylo možno čerpat z originálních zdrojů, literární poznatky byly potencovány osobními kontakty a školení domácích adeptů vědy mohlo probíhat na renomovaných světových pracovištích. Postupně se však měnil i celosvětový charakter kardiologického výzkumu. Nové metodické postupy a špičkové přístrojové vybavení vedlo k prudkému rozvoji experimentální a klinické kardiologie. Vědecký pokrok, ke kterému díky tomuto příznivému vývoji došlo, řádně ocenil zřejmě až další generace. S rozvojem nových poznatků o mechanismech možného medikamentózního ovlivnění srdeční buňky se dramaticky vyvíjel i farmaceutický průmysl. Vývoj nových léčiv vyžadoval pečlivě promyšlené klinické studie, které by pomohly v hledání nejúčinnějších terapeutických postupů. Výzkum, testující teoreticky podložené pracovní hypotézy na malých skupinách pacientů, tak postupně

ztrácel na významu a zájem klinických kardiologů se soustředil především na výsledky velkých multicentrických studií.

Tento bouřlivý vývoj kardiologie jako vědecké disciplíny má však i své negativní stránky: experimentální a kliničtí kardiologové si postupně přestávají rozumět: zaměření obou dříve nerozlučných spojení se natolik odlišuje, že se jen těžko hledá společný zájem. Na jedné straně koncentrace na „evidence based medicine“, na druhé pak orientace na molekulární a buněčné mechanismy, často bez snahy o možné klinické využití testovaných intervencí. Tato situace se zrcadlí i v charakteru vědeckých setkání. Evropská kardiologická společnost od roku 1964 zmoudřela a uvědomila si nutnost začlenit teoretickou kardiologii do programu každoročních kongresů. To logicky významně oslabilo atraktivnost sjezdů ISHR; navíc účast klinických kardiologů na těchto zasedáních je zanedbatelná. Odstrašujícím příkladem současného vývoje bylo uspořádání posterové sekce na posledním společném sjezdu pracovní skupiny Evropské kardiologické společnosti pro srdeční selhání a Evropské sekce ISHR. Nebyla uspořádána tematicky, jak by se v kardiologii nabízelo, ale byly velmi náhodně a často neúspěšně hledány hranice mezi teoretickými a klinickými příspěvky; obě sekce byly navíc od sebe i topograficky odděleny. A jak je tomu na domácí scéně? Výroční sjezdy České kardiologické společnosti jsou jednoznačně nejvýznamnějším zasedáním českých kardiologů, teoretické přednášky jsou však příležitostně zařazovány pouze jako úvodní části klinických symposií. Opakované pokusy o samostatné bloky experimentální kardiologie skončily na malém zájmu účastníků kongresu. Podobně KEK ztratila řadu ze svých atributů, které její zasedání činily tak populární; aktuální informace je možno sehnat jinde, zájem kliniků je mizivý. Zasedání KEK přesto každoročně pokračují; letos se uskuteční již 37. pracovní konference.

Domnívám se, že současný trend není dobrý. Musíme si uvědomit, že impozantní pokrok v prognóze, diagnóze a terapii kardiiovaskulárních onemocnění by byl nemyslitelný bez nejvýznamnějších úspěchů kardiologie 20. století;^(2,3) patří k nim např. EKG, Framinghamská epidemiologická studie, lipidová hypotéza aterosklerózy, echokardiografie, trombolytická léčba, defibrilátory, moderní farmakoterapie. Je přitom zapotřebí zdůraznit, že popsané úspěchy jsou výsledkem velmi úzké spolupráce teoretických a klinických kardiologů. To dokazuje, že tato kooperace má v kardiologii dlouholetou tradici a je hnacím motorem vědeckého pokroku. Situace v oblasti kardiiovaskulárních chorob se za poslední období významně zlepšila, stále jsme však daleko od ideálního stavu. Hledáme k sobě cestu, úkolů pro společnou práci experimentálních a klinických kardiologů je stále více než dost.

Centrum výzkumu chorob srdce a cév,
Fyziologický ústav AV ČR, Praha

Literatura

1. Ošťádal B, Bravený P. Experimentální a vývojová kardiologie. V: Z. Fejfar a spol. Česká kardiologie a kardiologové. Praha: Galén, 2001:223–48.
2. Ošťádal B. The past, the present and the future of experimental research on myocardial ischemia and protection. Pharmacol Rep 2009;61:3–12.
3. Mehta NJ, Khan IA. Cardiology's 10 greatest discoveries of the 20th century. Tex Heart Inst J 2002;29:164–71.